

En ny innebörd i begreppet professionalitet

av Bengt-Åke Wennberg

Då boktryckerikonsten slog igenom hamnade universiteten i kris. Tidigare hade lärarna föreläst för studenterna. Nu kunde dessa läsa själva. Vad skulle då lärarna bidra med?

Från denna kris växte kravet på forskning och samtal fram. Lärarna måste presentera något "nytt". Kunskapen måste integreras i individen genom samtal. På ett liknande sätt har vår tids kunskapsproduktion och kunskapsförmedling hamnat i kris.

Tekniken har numera eliminerat de samtal mellan lärare och studenter, mellan medarbetare osv som tidigare var en viktig del av kunskapsförmedlingen. Därför behövs nu att man genom samtal kompletterar de existerande praktikergemenskaperna.

Förr var kunskapsförmedling och kunskapsgenerering genom samtal enklare. Då levde och arbetade människor i grupper och i sammanhang där det var lätt att mötas, utbyta erfarenheter och koordinera sina insatser. I dag arbetar man isolerat från varandra. Någon kan sitta i Stockholm. Någon annan i Bangkok. Någon är uppfödd med svenska och någon annan med kinesiska som modersmål. Trots detta måste de olika insatserna koordineras. Dessutom är de uppgifter man numera gemensamt ställs inför "nya" i meningen att de är "globala" och kräver ett samverkansmönster som man tillsammans inte på förhand har kunnat träna in. Samverkan måste uppstå i stunden. Denna globala samhällsförändring ställer krav på en *ny innebörd i begreppet professionalitet*. Var och en måste i vår tid allt bättre förstå hur man bör agera för att göra den specifika verksamhet man för tillfället deltar i mer framgångsrik.

Detta kunnande kan bara uppstå genom *samtal*. Först genom samtal som refererar till den gemensamma praktiken kan den *styrande kunskapen* för den egna verksamheten, dvs. för hur var och en kan agera, växa fram. Detta händer inte spontant. Det kräver förberedelse.

I en tid då det praktiska kunnandet kunde växa fram genom regelbundet återkommande och likartade uppgifter och då deltagarna kunde ges möjlighet att under lång tid samverka för att lösa

SAMARBETSDYNAMIK AB

Ölsdalen 134, 693 91 Degerfors, telefon 0586 726 126, 070 590 94 30

Email: bengt-ake.wennberg@samarbetsdynamik.se

<http://www.samarbetsdynamik.se>

dem kunde man tala om en *kollektiv kompetens*. Man kunde utarbeta *metoder* för arbetet som fungerade överallt och alltid.

När man som i dag måste lösa specifika uppgifter där lösningarna inte är givna och med personer som man inte från början är bekant med blir begreppet kollektiv kompetens föråldrat. Man måste då tala om de deltagandes förmåga att gemensamt, från var och ens egna utgångspunkter, skapa en *kollektiv intelligens* som gör det möjligt att anpassa verksamheten till just de deltagare, de förhållanden och den uppgift man just då möter.

Den kollektiva intelligensen uppstår genom *samspelet* mellan självständiga medlemmar i det sociala system genom vilket man tillsammans behöver hantera en situation. I dagens arbetsliv och samhälle finns dessa personer vanligen inte ens inom samma formella institution eller organisation. De existerar i nätverk och bildar allt oftare det som Runsten och Werr kallar flyktiga *sociala mikrosystem*. Detta leder till att dagens chefer och medarbetare måste förvärva en helt ny professionalitet för att skapa den kunskapsintegration som krävs och därmed effektivt kunna medverka i dagens samhälle och arbetsliv.

Detta förändrar radikalt de styrformer som kan användas. Med tanke på deltagarnas integritet och självständighet, och behovet av att utnyttja varje persons kunnighet fullt ut, krävs att deltagarna som medverkar i dessa system, och i dessa nya situationer, gör det av fritt val och på det sätt som de själva väljer. Det krävs därför, utöver de direkta insatserna för att genomföra uppgiften, *gemenskapande handlingar* som trots individernas olika förståelsehorisont, förutsättningar och erfarenheter knyter dem samman.

Den koordination som tidigare former av styrning, som man exempelvis åstadkommer genom tvång, påtryckning, regelstyrning, ordergivning, resultatuppföljning och skuldbeläggning förstör känslan av gemenskap. Den blockerar ett fullt utnyttjande av kunnigheten och försämrar koordinationen.

Detta gäller även i de fall styrningen ingår i utbildningssystemet och görs för de medverkandes eget bästa – de skall lära sig, fås att bli medvetna, känna sig trygga, aktiveras etc. Aktörerna förvandlas från subjekt med en egen kunnighet av betydelse för det resultat som skall åstadkommas till att enbart vara objekt för andras ambitioner.

I våra samtal om dessa frågor har vi mött många resonemang som handlar om hur deltagare skall bete sig mot varandra och om behovet av "social skicklighet". Resonemangen går ut på att denna bör läras in antingen genom direkta påpekanden i och genom samspelet eller att en eventuell brist på den skall kompenseras med olika styrande arbetsformer. Andra lösningar går ut på att deltagarna skall tränas i "metoder" för samarbete. Alla sådana påtvingade ingrepp har visat sig försämra gemenskapen, samtalet och därmed också koordinationen då de blockerar deltagarnas förmåga till egen analys av vad det är som pågår.

Att genom samtal synliggöra den styrande kunskapen är därför en kunskapsgenererande och kunskapsförmedlande uppgift som nu måste få en allmän tillämpning.

Referenser:

Andrén M, Hane M (2001): Den gemenskapande handlingen och andra bilder av skapande pedagogik. En rapport från projektet "Bättre samtal i samhället – om skapande pedagogik". Västra götalandetsregionen. Klangfärg. ISBN 91-974244-0-4.

Fransson M, Quist J(2018): Fri som en fågel. En studie av återprofessionalisering inom Försäkringskassan. Karlstad: Centrum för Tjänsteforskning. ISBN 978-91-7063-990-6.

Josephson P, Karlsohn T (red) (2019): Universitetets gränser. Göteborg: Arche Press. ISBN 978-91-98-26838-6

Runsten P, Werr A (2016): Kunskapsintegration. – Om kollektiv intelligens i organisationer. Lund: Studentlitteratur. ISBN 978-91-44-08844-0.

Sennet R (2012): Together – The rituals, pleasures and politics of cooperation. London: Allan Lane. ISBN 978-0-713-99874-0.